НОХЧИЙН РЕСПУБЛИКИН ДЕШАРАН А, IИЛМАНАН А МИНИСТЕРСТВО

НАЖИН-ЮЬРТАН К1ОШТАН

БЕНОЙ-ВЕДАНАРА ЙУКЪАРАДЕШАРАН ИШКОЛА

ТЕЛЛИНА
МЦ куьйгалхо
______/Эльсанова П.А.
Протокол № 1
«27**»** 08 **2022 ш.**

БАРТБИНА
Зам.дир.по УВР
______ Эльсанов А.Б.
«27**»** 08 **2022 ш.**

Нохчийн мотт а, литература а
1аморан низамехула мах хадоран г1ирсийн фонд (МХГ1Ф)
10-11 классаш

Х1оттийнарг: Эльсанова П.А., нохчийн меттан, литературин хьехархо.

2022 шо

Нохчийн меттан 10-11 классашна
лерина программа

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Программа хIоттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хIинцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехьажийна йолу дешаран предметан белхан программа хIоттош, методически гIо-накъосталла даран Iалашонца.

Герггарчу белхан программо хьехархочун таро хуьлуьйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процессехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Iаморан личностни, метапредметни, предметни жамIашка кхачош долу хIинцалера некъаш кхочушдан (кхин дIа – ФПДС КЙД);

2) билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхьама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамIаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

Программа лерина йу х1окху сахьтийн барамна:

класс	Дешаран к1ира	сахьтийн барам к1ирнах	Дешаран шеран дерриге сахьташ
10 класс	34	1	34
11 класс	34	1	34

Программан тайпа:нохчийн меттан базови программа

Дешаран предмет Іаморан жамІаш

Нохчийн мотт 1амийначу дешархочуьнгахь хила деза хаарш:

10 класс
– нохчийн мотт уьйран а, йукъаметиггалин гІирс а, пачхьалкхан мотт а хиларх кхетар;
– нохчийн мотт дешаран, къинхьегаман, говзаллин гІуллакхдарехь а, ша вовзийтарехь а, юкъараллехь ша дІалоцу йолу меттиг билгалъярехь а оьшуш хиларх кхеташ хилар;
– вовшашца а, кхечу къаьмнийн векалшца а юкъаметтигаш дІакхехьарехь нохчийн маттах пайда эца кийча хилар;

– къаьмнийн культурийн юкъаметтигаш дӀакхехьарехь къинхетаме а, машаре а хилар;
– шен къоман а, РФ-цехь дехачу къаьмнийн а, дуьненаюкъара культура а йовзарехь нохчийн мотт мехала гӀирс хиларх кхеташ хилар.
– барта а, йозанан а хаамех цхьатера кхеташ хилар (Ӏалашонех, теманех, коьртачу а, тӀебузучу а хаамех);
– тайп-тайпанчу хотӀийн (стилан), жанрийн тексташ массо кепара ешар карадерзор;
– билгалбинчу барамехь яцйина (план, юхасхьайийцар, изложени, конспект) ладоьгӀна я дӀаешна текст юха схьайийца хаар;
– тайп-тайпана юкъараллин хьелаш тидаме а оьцуш, къамелдарехь а, дийцаре даршкахь, дискуссешкахь дакъа лаца а, барта а, йозанан а аларш кхолла а хаар.

11-г1а класс чекхйаьккхинчарна хаа дезарг

Нохчийн мотт 1амийначу дешархочуьнгахь хила деза х ааарш:

– нохчийн мотт уьйран а, юкъаметиггалин гӀирс а, пачхьалкхан мотт а хиларх кхетар;
– нохчийн мотт дешаран, къинхьегаман, говзаллин гӀуллакхдарехь а, ша вовзийтарехь а, юкъараллехь ша дӀалоцу йолу меттиг билгалъярехь а оьшуш хиларх кхеташ хилар;
– вовшашца а, кхечу къаьмнийн векалшца а юкъаметтигаш дӀакхехьарехь нохчийн маттах пайда эца кийча хилар;
– къаьмнийн культурийн юкъаметтигаш дӀакхехьарехь къинхетаме а, машаре а хилар;
– шен къоман а, РФ-цехь дехачу къаьмнийн а, дуьненаюкъара культура а йовзарехь нохчийн мотт мехала гӀирс хиларх кхеташ хилар.
– барта а, йозанан а хаамех цхьатера кхеташ хилар (Ӏалашонех, теманех, коьртачу а, тӀебузучу а хаамех);
– тайп-тайпанчу хотӀийн (стилан), жанрийн тексташ массо кепара ешар карадерзор;
– билгалбинчу барамехь яцйина (план, юхасхьайийцар, изложени, конспект) ладоьгӀна я дӀаешна текст юха схьайийца хаар;
– тайп-тайпана юкъараллин хьелаш тидаме а оьцуш, къамелдарехь а, дийцаре даршкахь, дискуссешкахь дакъа лаца а, барта а, йозанан а аларш кхолла а хаар;
– шенна хаарш лаха а, карадерзо а хаар;

– тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашца, интернетан гІирсашца а цхьаьна, болх бан а, справочни литературех а пайда эца хаар;
– билгалйинчу темина коьчал схьахаржа а, иза цхьана къепе ерзо а хаар; таллам бан а, цхьаъ вукхуьнца юста а, схьагайта а, жамІаш дан а, юкъара маьІна даккха а, шена хетарг тІечІагІдеш, делил дало а хаар;
– оьрсийн мотт Іаморехь нохчийн маттах пайда эца хаар;
– ша дечу къамелан терго яран хаарш карадерзор;
– меттан башхаллех пайда эца хааар (нохчийн меттан, оьрсийн меттан, кхечу пачхьалкхийн меттанийн, литературин урокашкахь).

Юккъера юкъарадешаран ишкол чекхъялккхинчу дешархочо нохчийн маттехула карадерзо деза **предметни жамІаш:**

– базови кхетамаш караберзор: мотт а, къамел а, барта а, йозанан а къамел, диалог, монолог, къамел даран хьелаш, литературни меттан норманаш, текст, меттан система: фонетика, орфоэпи, лексика, фразеологи, дешан хІоттам, дошкхоллар, морфологи, синтаксис, орфографи, пунктуаци;
–нохчийнметтан коьрта меженаш а, церан билгалонаш а евзаш хилар, дешан, дешнийн цхьаьнакхетарийн, предложенийн тайп-тайпана таллам бан хаар;
– юкъаметтигаш а, хьелаш а тидаме а оьцуш, шен къамелехь нийса меттан дакъойх пайда эцар;
– нохчийн меттан фонетически, лексически системийн, грамматически дІахІоттаман коьрта башхаллаш евзаш хилар;
–нохчийн литературни меттан норманаш а, къамелан оьздангалла а евзаш хилар а, барта а, йозанан а аларех шен къамелехь пайда эца хаар;
–тайп-тайпанчу лингвистически а, ткъа иштта шинаметтан а словарех пайда эца хаар;
–тайп-тайпанчу жанрийн, хотІийн (стилан) тексташ юкъарчу чулацамах кхеташ еша хаар: исбаьхьаллин (стихаш, эшарш, дийцарш, романийн, повестийн дакъош), дешаран-Іилманан (1аматаш, хрестоматеш тІера тексташ), Іилманан-гІараевлла (шуьйра девзаш долчу журналаш тІера статьяш), публицистически (хроника, информационни хаам, комментари), гІуллакхан (анкеташ, тоьшаллаш и дІ. кх. а);
– лергана хазарехь юккъерчу барамехь (хьехархочун, телевиденин, радион диктораn къамел) бовзуьйтучу хаамах кхетар;
–юкъаметтигаш дІакхехьаран тайп-тайпана хьелаш тидаме а оьцуш, массо кепара жанрийн, хотІийн (стилан) тексташ кхоллар; къамел долоран юьхь шегахь а йолуш, Іер-дахаран, дешаран, социокультурни теманашна гІиллакхехь диалогаш дІаяхьа хаар;

–хаамийн хьостанах санна пайда эцарца текстаца болх бан а, текстан массо кепара анализ ян а, текстан хаамийн коьрта кепаш плане, тезисе, конспекте а юхакечъян хаар;
– текстан дакъош нохчийн маттера оьрсийн матте гочдар.

Белхан программин чулацам

10 класс

Карладаккхар

Мотт, цуьнан коьрта билгалонаш, маь1на. Нохчийн мотт, цуьнан маь1на, исбаьхьалла.

Лексикологи

Нохчийн меттан дешнийн хазна. Омонимаш, синонимаш, антонимаш.Архаизмаш, историзмаш, неологизмаш.   Нохчийн меттан а, т1еэцна а дешнаш. Литературни меттан лексикан тайпанаш. Литературни мотт а, диалекташ а.

Нохчийн меттан дошамаш.

Фонетиках хаамаш

Нохчийн алфавит. Мукъа а, мукъаза а аьзнаш. Мукъачу аьзнийн тайпанаш.

Мукъа а, мукъаза а аьзнаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш (*а, у, и*). Ч1ог1а а, к1еда а, деха, доца, балдийн, балдийн доцу мукъа аьзнаш. Дешдакъа (4 сахьт).

Морфологи а, орфографи а

Нохчийн орфографих лаьцна хаамаш. Доккха элп яздаран бакъонаш. Дош сехьадаккхаран бакъонаш. Дешан латтам. Схьадевлла, схьадовлаза дешнаш .

Къамелан дакъош

Ц1ердешнийн легарш, церан нийсаяздар.

Билгалдешнийн легарш, церан нийсаяздар.

Терахьдешнийн кхолладалар, легар, нийсаяздар.

Ц1ерметдешнийн легар, нийсаяздар.
Хандешнийн хенийн чаккхенаш нийсаяздар.
Куцдош, цуьнан тайпанаш, нийсаяздар.
Дешт1аьхье, цуьнан нийсаяздар.
Хуттургаш, церан тайпанаш, нийсаяъяр.
Дакъалгаш, церан тайпанаш, нийсаяздар.
Айдардешнаш, церан тайпанаш, нийсаяздар.

Нохчийн меттан тематически план

10-г1а класс

№	Дешаран темин дакъа	Сахьтийн барам	Талламан болх. Талламан кеп.	Кхолл.болх.
1	Хьалхара дакъа.Карладаккхар	3	4	2-соч
2	Шолг1а дакъа.Лексикологи	8		2-излож
3	Кхоалг1а дакъа.Фонетиках хаамаш	5		
4	Доьалг1а дакъа.Морфологи а, орфографи а	5		
5	Пхоьалг1а дакъа .Къамелан дакъош	13		
6	Талламан белхаш	4		
7	Кхоллараллин белхаш	4		

	Дерриге	34		

11 класс

Синтаксис, пунктуаци

Цхьалхе предложени

I. Дийцаран, хаттаран, айдаран, т1едожоран предложенеш (1 сахьт).

Предложенехь дешнийн синтаксически уьйр а, цуьнан тайпанаш а.

Подлежациний, сказуеминий юккъехь тире (1 сахьт).

Цхьалхечу предложенин кепаш къесто хаар: юьхьан а, билгала-юьхьан а, билгала-юьхьан а, юкъара-юьхьан а, юьхьаза а, юьззина а, юьззина йоцу а предложенеш (1 сахьт).

Предложенин цхьанатайпанара меженаш, церан нийсазъяр (1 сахьт). Цхьанатайпанара а, цхьанатайпанара боцу а къастамаш (1 сахьт).

Предложенин шакъаьстина меженаш. Причастин, деепричастин карчамаш, церан нийсаязбар. Шакъаьстина юххедиллар, цуьнан нийсаяздар. (1сахьт).

Латтаман дурс, цуьнан нийсаяздар. Юкъадало дешнаш, предложенеш, т1едерзар, айдардешнаш, церан нийсаяздар. Дешнаш-предложенеш х1аъ, х1ан-х1а (3сахьт).

II. Йозанехь цхьалхечу предложених нийса пайдаэца хаар.

Чолхе предложени

Чолхе - цхьаьнакхетта предложени а, цуьнгахь хуттургаш а, сацаран хьаьркаш а (1 сахьт).

Чолхе-карарчу предложенех кхетам балар. Чолхе-карарчу предложенехь карара хуттургаш а, хуттурган дешнаш а (1 сахьт).

Т1етуху предложенийн грамматически билгалонаш (1 сахьт).

Т1етуху предложени, цуьнан карчамаш. Т1етуху предложени а, т1етухучу предложенин карчам, кепаш, схемаш (1 сахьт).

Шина я масех т1етуху предложенешца чолхе-карара предложенеш (1 сахьт).

Цхьанакарара т1етуху предложенеш. Хьалха-т1аьхьаллин кепара т1етуху предложенеш (1 сахьт).

Ийна чолхе предложенеш а, къамелан мур а (1 сахьт).

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш
Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь ц1оьмалг, ц1оьмалгаца т1адам, шит1адам, тире (3 сахьт).
Ма-дарра а, лач а къамел
Ма-дарра а, лач а къамел довзийтар. Ма-даррачу кьамелехь сацаран хьаьркаш х1иттор. Ма-дарра къамел лач къамеле дерзоран некъаш а, бакьонаш а. Цитаташкахь сацаран хьаьркаш х1иттор (4 сахьт).
Нохчийн меттан суртх1отторан г1ирсаш а, исбаьхьаллин башхаллаш а(1 сахьт).
Пунктуаци
Йозанехь сацаран хьаьркаш х1итторан бакъонаш: т1адам, хаттаран хьаьрк, айдаран хьаьрк, дукхат1адамаш, ц1оьмалг, ц1оьмалгаца т1адам, шит1адам, тире, къовларш, маь1алгаш(2 сахьт).

Нохчийн меттан 11-чу классан дешаран-темин хьесап

№	Дешаран темин дакъа Урокан тема	Сахьтийн барам
1	1 дакъа.Синтаксис, пунктуаци, цхьалхе предложени	9+3
2	Чолхе предложенеш	7+2
3	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	3
4	Ма-дарра къамел	5+2
5	Пунктуаци	2+1с
	Дерриге	34

10 – чу классехь нохчийн мотт хьехаран шеран рузманан хьесапаш

2022-2023 дешаран шо

№ п/п	1амо-ран терахь	Программин дакъойн а, темин а цIераш	Сахь-тийн барам	Электронни (цифровой) дешаран ресурсаш	Предметан жам1аш	Г1уллакхдаран тайпанаш	Ц1ера болх	Талламан кепаш, тайпанаш
1.	05.09.	Мотт, цуьнан коьрта билгалонаш, маь1на.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.	Дукха маьIнаш долчу дешнийн лексически маьIнийн анализ йан, дешан нийса а, тIедеана а маьIнаш, синонимийн могIарерчу дешнийн а, антонимийн а маьIнаш дуста. Йиначу анализан буха тIехь нохчийн меттан хазаллех а, хьолах а хетарг ша кепе дало.	Нохчийн маттах лаьцна предложениш х1иттайе	Йозанан болх
2.	12.09.	Нохчийн мотт, цуьнан маь1на, исбаьхьалла.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а	Лингвистикин коьртачу дакъойн	§1, шардар 11	Хаттарш, йозанан болх

					кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.	башхалонаш билгалйаха. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош каро а, дуста а (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь)		
3.	19.09.	**«Д1адахнарг дагалоцуш» талламан болх язбар.** ***№1***	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лахарчу классашкахь 1амийнарг карладаккхар, карадерзор	1амийнарг талла	Бакъо 1амо	Диктант
4.	26.09.	Нохчийн меттан дешнийн хазна. Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	базови кхетамаш караберзор: мотт а, къамел а, барта а, йозанан а къамел, диалог, монолог, къамел даран хьелаш, литературни меттан норманаш, текст, меттан система: фонетика, орфоэпи, лексика, фразеологи, дешан хIоттам, дошкхоллар,	Дешан лексически маьIнех кхето тайп-тайпанчу кепашца (цхьанаораман (гергара) дешнаш харжар;	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо

					морфологи, синтаксис, орфографи, пунктуаци;			
5.	03.10	Архаизмаш, историзмаш, неологизмаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дукха маьIнаш долчу дешнийн лексически маьIнийн анализ йан, дешан нийса а, тIедеана а маьIнаш, синонимийн могIарерчу дешнийн а, антонимийн а маьIнаш дуста. Йиначу анализан буха тIехь нохчийн меттан хазаллех а, хьолах а хетарг ша кепе дало.	Дешан лексически маьIнех кхето тайп-тайпанчу кепашца (цхьанаораман (гергара) дешнаш харжар;	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо
6.	10.10.	Нохчийн меттан а, т1еэцна а дешнаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лингвистикин коьртачу дакъойн башхалонаш билгалйаха.	ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза	§2, шардар 24	Йозанан болх Бакъо 1амо

					Меттан а, къамелан а коьрта дакъош каро а, дуста а			
7.	17.10.	Литературни меттан лексикан тайпанаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Нохчийн литературни меттан норманаш а, къамелан оьздангалла а евзаш хилар а, барта а, йозанан а аларех шен къамелехь пайда эца хаар	Дешан маьIна къастор, контексте хьаьжжина а, маьIнин дошаман гIоьнца а). Цхьа маьIна долу а, дукха маьIнаш долу а дешнаш довза, дешан нийса а, тIедеана а маьIнаш къасто.	Бакъо 1амо	Йозанан болх
8.	24.10.	**«Ден дозалла» изложени язъяр.**	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гIирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цIерметдешнаш, дешан йухаалар)	Дешний н цхьаьнак хет. х1иттаде	Йозанан болх

						бовза		
9.	09.11	Литературни мотт а, диалекташ а.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Нхчийн литературни меттан норманаш а, къамелан оьздангалла а евзаш хилар а, барта а, йозанан а аларех шен къамелехь пайда эца хаар		Бакъо 1амо	Хаттарш, йозанан болх
10.	16.11.	Нохчийн меттан дошамаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Тайп-тайпанчу лингвистически а, ткъа иштта шинаметтан а словарех пайда эца хаар		Дешний н цхьаьнак хет. х1иттаде	Йозанан болх Бакъе 1амо
11.	23.11.	**«*Сан дай баьхна йурт*» сочинени язъяр.**	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Даймахке безам кхуллуш, къамел кхиор	Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гІирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цІерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза	Бакъона ш карлайах а	Йозанан болх Бакъо 1амо

12. …	30.11.	Нохчийн алфавит. Мукъа а, мукъаза а аьзнаш. Мукъачу аьзнийн тайпанаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тIеIаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дIайаккха.	Дешан аьзнийн а, элпийн а хIоттамаш буста	§3, шардар 24	Йозанан болх Бакъо 1амо
13.	07.12.	Мукъа а, мукъаза а аьзнаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш (*а, у, и*).	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.	Дешан аьзнийн а, элпийн а хIоттамаш буста	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо
14.	14.12.	Ч1ог1а а, к1еда а, деха, доца, балдийн, балдийн доцу мукъа	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана	Къамелан озан маьIна н къасторан гIуллакхах	§4, шардар 24	Йозанан болх

		аьзнаш.			йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.	кхета, масалш дало. Йалийнчу билгалонашца къамелан аьзнаш довза, дешан аьзнийн хIоттам бовза.		
15.	21.12.	***«Дуьххьарлера хьехархо»*** **талламан болх язбар.№2**	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лексиках, фонетиках 1амийнарг карладаккхар	Талламан болх(диктант) йазйарца1амийнарг талла	Бакъо 1амо §6, шардар 42	Йозанан болх
16.	28.12.	Г1алаташ т1ехь болх бар. Дешдакъа.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лексиках, фонетиках 1амийнарг карладаккхар	Талламан болх(диктант) йазйарца1амийнарг талла	Бакъо 1амо §7-8, шардар 51	Хаттарш, йозанан болх
17.	11.01.	Нохчийн орфографих лаьцна хаамаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Тайп-тайпанчу жанрийн, хотIийн (стилан) тексташ юкъарчу чулацамах кхеташ еша хаар:	Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ***й*** элпан а, къасторан ***ъ, ь*** хьаьркийн а	Бакъо 1амо §7-8, шардар 55	Йозанан болх Бакъе 1амо

						нийсайаздарх долу хаарш а). Оьшу хаам каро а, цунах пайдаэца а		
18.	18.01.	Доккха элп яздаран бакъонаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лергана хазарехь йуккъерчу барамехь (хьехархочун, телевиденин, радион дикторан къамел) бовзуьйтучу хаамах кхетар	Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ***й*** элпан а, къасторан ***ъ, ь*** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а). Оьшу хаам каро а, цунах пайдаэца а	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо
19.	25.01.	Дош сехьадаккхаран бакъонаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех	Нийсайаздаран практикехь	Текст т1ехь болх	Йозанан болх Бакъо 1амо

					пайдаэца (цу йукъахь ду ***й*** элпан а, къасторан ***ъ, ь*** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).	орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ***й*** элпан а, къасторан ***ъ, ь*** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а). Оьшу хаам каро а, цунах пайдаэца а		
20.	01.02.	Дешан латтам. Схьадевлла, схьадовлаза дешнаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дешан х1оттамах, дошкхолладаларх лаьцна хаамаш таллар	Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.	Бакъо 1амо §9, шардар 56	Йозанан болх Бакъо 1амо
21.	08.02.	**Изложени «Дош къовсар»**	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах	Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу	Бакъо 1амо	Изложени

					пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	гIирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цIерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза		
22.	15.02.	Ц1ердешнийн легарш, церан нийсаяздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.	ЦIердешан йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а	Бакъо 1амо	Йозанан болх
23.	22.02.	Билгалдешнийн легарш, церан нийсаяздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа	Билгалдешнийн йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а	1амийнарг карладак-кхар	Хаттарш, йозанан болх

24.	01.03.	Терахьдешнийн кхолладалар, легар, нийсаяздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа	Терахьдешнийн йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а	Бакъо 1амо §12, шардар 68	Йозанан болх Бакъе 1амо
25.	10.03.	Ц1ерметдешнийн легар, нийсаяздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маьIнех, нохчийн маттахь дешарна тIехьажийна хьесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.	ЦIерметдешнийн йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а	Бакъо 1амо §13, шардар 73	Йозанан болх Бакъо 1амо
26.	17.03.	***«Зевне хьеший»***	1	https://desharkho.ru/	Дешан	Талламан	Бакъо	Диктант

		талламан болх язбар.№3		https://infourok.ru	х1оттамах, дошкхолладалах лаьцна хаамаш таллар	болх(диктант) йазйарца1амийнарг талла	1амо §14, шардар 78	
27.	07.04.	Г1алаташ т1ехь болх бар. Хандешнийн хенийн чаккхенаш нийсаяздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешан х1оттамах, дошкхолладалах лаьцна хаамаш таллар	ЦIердешан йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо
28.	14.04.	**Куцдош, цуьнан тайпанаш, нийсаяздар.**	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Куцдош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маьIне а, хаттаре а хьаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гIуллакх къасто; къамелехь цо дечу гIуллакххах кхето.	Куцдешан йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а	§15, шардар 82	Йозанан болх
29.	21.04.	***«Ненан мотт –***	1	https://desharkho.ru/	Дийцаран чулацам	Ойла йан,	Бакъона	Сочинен

		***сан дозалла!*»** **сочинени язъяр.**		https://infourok.ru/	йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	ойланехь дерг йозанехь гайтар	ш 1амо	и
30.	28.04.	Дешт1аьхье, цуьнан нийсаяздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дешт1аьхье къамелан дакъа санна йовза	Дешт1аьхье, цуьнан нийсайаздаран некъаш довзар	§25, шардар 140	Йозанан болх Бакъо 1амо
31.	05.05.	Хуттургаш, церан тайпанаш, нийсаяъяр.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Хуттургаш къамелан дакъа санна йовза	Хуттургаш, цуьнан нийсайаздаран некъаш, тайпанаш довзар	§25, шардар 141	Йозанан болх
32.	12.05.	Дакъалгаш, церан тайпанаш, нийсаяздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дакъалгаш г1уллакхан къамелан дакъа санна довза	Дакъалгаш, церан тайпанаш, нийсайаздар	§26, шардар 143	Йозанан болх Бакъо 1амо
33.	19.05.	**«*Б1аьстенан аматаш*» талламан болх язбар. *№4***	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Къамелан дакъойх, дошкхолладаларх лаьцна хаамаш таллар	Талламан болх(диктант) йазйарца1амийнарг талла	§26, шардар 144	Диктант
34.	26.05.	Г1алаташ т1ехь	1	https://desharkho.ru/	Къамелан	Талламан	1амийна	Йозанан

		болх бар. Айдардешнаш, церан тайпанаш, нийсаяздар.		https://infourok.ru/	дакъойх, дошкхолладалар х лаьцна хаамаш таллар	болх(диктант) йазйарца1амийнарг талла	рг карладаккхар	болх

11 – чу классехь нохчийн мотт хьехаран шеран рузманан хьесапаш

2022-2023 дешаран шо

№ п/п	1амо-ран терахь	Программин дакъойн а, темин а цIераш	Сахь-тийн барам	Электронни (цифровой) дешаран ресурсаш	Предметан жам1аш	Г1уллакхдаран тайпанаш	Ц1ера болх	Талламан кепаш, тайпанаш
1.	02.09.	Дийцаран,	1	https://desharkho.ru/	Чолхейовлаза	эмоцин	Нохчийн	Йозанан

		хаттаран, айдаран, т1едожаран предложенеш.		https://infourok.ru/	йолу цхьалхе предложенеш йовза;	билгалоне хьаьжжина (айдаран, айдаран йоцу)	маттах лаьцна предложениш х1иттайе	болх
2.	09.09.	Предложенехь дешнийн уьйр. Подлежащиний, сказуеминий юккъехь тире.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дешнийн цхьаьнакхетарш на а, цхьалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан	Предложенера дешнийн цхьаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарийн тайпанаш довза (цIеран, хандешан).	§1, шардар 11	Хаттарш, йозанан болх
3.	16.09.	Талламан болх №1	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лахарчу классашкахь 1амийнарг карладаккхар, карадерзор	1амийнарг талла	Бакъо 1амо	Диктант
4.	22.09.	Цхьалхечу предложенийн кепаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	базови кхетамаш караберзор: мотт а, къамел а, барта а, йозанан а къамел, диалог, монолог, къамел даран хьелаш,	Дешан лексически маьIнех кхето тайп-тайпанчу кепашца (цхьанаораман (гергара) дешнаш харжар;	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо

					литературни меттан норманаш, текст, меттан система: фонетика, орфоэпи, лексика, фразеологи, дешан хIоттам, дошкхоллар, морфологи, синтаксис, орфографи, пунктуаци;			
5.	30.09.	Предложенин цхьанатайпанара меженаш, церан нийсаязъяр.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Цхьанатайпанчу меженашца, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш	Цхьанатайпанчу меженашца, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш х1итто 1ама	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо
6.	07.10.	Цхьанатайпанара а, цхьанатайпанара боцу а къастамаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лингвистикин коьртачу дакъойн башхалонаш билгалйаха. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош каро а, дуста а	ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза	§2, шардар 24	Йозанан болх Бакъо 1амо
7.	14.10.	Предложенин шакъаьстина	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Нохчийн литературни	Дешан маьIна къастор,	Бакъо 1амо	Йозанан болх

		меженаш. Шакъаьстина юххедиллар, цуьнан нийсайаздар.			меттан норманаш а, къамелан оьздангалла а евзаш хилар а, барта а, йозанан а аларех шен къамелехь пайда эца хаар	контексте хьаьжжина а, маьIнин дошаман гIоьнца а). Цхьа маьIна долу а, дукха маьIнаш долу а дешнаш довза, дешан нийса а, тIедеана а маьIнаш къасто.		
8.	21.10.	Латтаман дурс, цуьнан нийсаяздар. Йукъадало дешнаш, предложенеш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийнчун барамехь).	предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийнчун барамехь).	Дешний н цхьаьнак хет. х1иттаде	Йозанан болх
9.	26.10.	«*Къонахалла…*» сочинени язъяр.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Нохчийн литературни меттан норманаш а, къамелан оьздангалла а евзаш хилар а, барта а, йозанан а аларех шен къамелехь пайда эца хаар	Ойла йан, ойланехь дерг йозанехь гайтар	Бакъо 1амо	Хаттарш, йозанан болх
10.	11.11.	Г1алаташ т1ехь болх бар. Т1едерзар, цуьнан	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Тайп-тайпанчу лингвистически а, ткъа иштта	Ойла йан, ойланехь дерг йозанехь гайтар	Дешний н цхьаьнак	Йозанан болх Бакъе

		нийсайаздар.			шинаметтан а словарех пайда эца хаар		хет. х1иттаде	1амо
11.	18.11.	Айдардешнаш, церан нийсайаздар. Дешнаш-предложенеш *х1аъ, х1ан-х1а.*	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Даймахке безам кхуллуш, къамел кхиор	Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гIирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цIерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза	Бакъонаш карлайаха	Йозанан болх Бакъо 1амо
12. …	25.11.	«*Оьзда мотт*» изложени йазйар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тIеIаткъам барца кхоллалуш йолу	Дешан аьзнийн а, элпийн а хIоттамаш буста	§3, шардар 24	Йозанан болх Бакъо 1амо

					акцент дIайаккха.			
13.	02.12.	**Чолхе предложенеш**	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе) хилар	грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе) хилар 1амор	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо
14.	09.12.	Чолхе-цхьаьнакхетта предложени а, цуьнгахь хуттургаш а, сацаран хьаьркаш а.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе) хилар	грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе) хилар 1амор	§4, шардар 24	Йозанан болх
15.	16.12.	Чолхе-карарчу предложених кхетам балар. Чолхе-карарчу предложенехь карара хуттургаш а, хуттурган дешнаш а.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лексиках, фонетиках 1амийнарг карладаккхар	Талламан болх(диктант) йазйарца1амийнарг талла	Бакъо 1амо §6, шардар 42	Йозанан болх
16.	23.12.	«*Нохчочун ненан дог*» талламан болх язбар. *№2*	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лексиках, фонетиках 1амийнарг карладаккхар		Бакъо 1амо §7-8, шардар 51	Хаттарш, йозанан болх
17.	13.01.	Г1алаташ т1ехь болх бар. Т1етухучу	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Тайп-тайпанчу жанрийн, хотIийн (стилан) teксташ		Бакъо 1амо §7-8,	Йозанан болх Бакъе

		предложенийн грамматически билгалонаш.			юкъарчу чулацамах кхеташ еша хаар:		шардар 55	1амо
18.	20.01.	Т1етуху предложени, цуьнан карчамаш. Т1етуxучу предлженийн кепаш, церан схемаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лергана хазарехь йуккъерчу барамехь (хьехархочун, телевиденин, радион дикторан къамел) бовзуьйтучу хаамах кхетар		Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо
19.	27.01.	Шина я масех т1етуху предложенешца чолхе-карара предложенеш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Чолхе-карара предложени йовза, предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош а, чолхе-карарчу предложенин дакъош вовшахтосу гӀирсаш а къасто.	Чолхе-карара предложени йовза, предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош а, чолхе-карарчу предложенин дакъош вовшахтосу гӀирсаш а къасто.	Текст т1ехь болх	Йозанан болх Бакъо 1амо
20.	03.02.	Цхьанакарара т1етуху предложенеш. Хьалха-т1аьхьаллин кепара т1етуху предложенеш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Чолхе-карара предложени йовза, предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош а,	Чолхе-карара предложени йовза, предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош а, чолхе-карарчу	Бакъо 1амо §9, шардар 56	Йозанан болх Бакъо 1амо

					чолхе-карарчу предложенин дакъош вовшахтосу гІирсаш а къасто.	предложенин дакъош вовшахтосу гІирсаш а къасто.		
21.	10.02.	«*Расха*» талламан болх язбар. №3	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гІирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цІерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза	Бакъо 1амо	Изложени
22.	17.02.	Г1алаташ т1ехь болх бар. Ийна чолхе предложенеш а, къамелан мур а.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Карара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.	Карара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.	Бакъо 1амо	Йозанан болх
23.	24.02.	**Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш**	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе) хилар	грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе) хилар 1амор	1амийнарг карладак-кхар	Хаттарш, йозанан болх

24.	03.03.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь ц1оьмалг, ц1оьмалгаца т1адам.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маьIнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонацица къасторан а башхалонаш билгалйаха.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.	Бакъо 1амо §12, шардар 68	Йозанан болх Бакъе 1амо
25.	10.03.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь шит1адам.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маьIнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонацица къасторан а башхалонаш билгалйаха.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.	Бакъо 1амо §13, шардар 73	Йозанан болх Бакъо 1амо

26.	17.03.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь тире.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маьIнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонацица къасторан а башхалонаш билгалйаха.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.	Бакъо 1амо §14, шардар 78	Диктант
27.	07.04.	Ма-дарра а, лач а къамел довзийтар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешан х1оттамах, дошкхолладалар лаьцна хаамаш таллар	ЦIердешан йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а	Бакъо 1амо	Йозанан болх Бакъо 1амо
28.	14.04.	Ма-даррачу къамелехь сацаран хьаьркаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Куцдош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маьIне а,	Куцдешан йукъара грамматически маьIна, морфологически	§15, шардар 82	Йозанан болх

					хаттаре а хьаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гIуллакх къасто; къамелехь цо дечу гIуллакххах кхето.	билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а		
29.	21.04.	«*Къоман сий цуьнан матто до*» сочинени язъяр.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	Ойла йан, ойланехь дерг йозанехь гайтар	Бакъона ш 1амо	Сочинен и
30.	28.04.	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхьаьнадогIург.	Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхьаьнадогIург гучудаккха. Цитаташ йало а,	§25, шардар 140	Йозанан болх Бакъо 1амо

					Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хIитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь,цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш	алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хIитторан, цитаташ йалоран норманех пайдаэца		
31.	05.05.	Цитаташ а, цаьргахь сацаран хьаьркаш а.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш х1итторан норманаш	цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш х1итторан норманаш	§25, шардар 141	Йозанан болх
32.	12.05.	Нохчийн меттан суртх1отторан г1ирсаш, исбаьхьаллин башхаллаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гIирсаш, къамелехь	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гIирсаш, къамелехь царах пайдаэцар	§26, шардар 143	Йозанан болх Бакъо 1амо

					царах пайдаэцар (метафора,	(метафора,		
33.	19.05.	«*Дохкояла ,нана*» изложени язъяр.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Къамелан дакъойх, дошкхолладалар х лаьцна хаамаш таллар	Талламан болх(изложени) йазйарца1амийнарг талла	§26, шардар 144	Диктант
34.	26.05.	Йозанехь сацаран хьаьркаш х1итторан бакъонаш. *Т1адам, хаттаран хьаьрк, айдаран хьаьрк, дукхат1адамаш, ц1оьмалг, ц1оьмалгаца т1адам.*	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Къамелан дакъойх, дошкхолладалар х лаьцна хаамаш таллар	Іилманан-дешаран текстан чулацаман анализ йан а, цуьнан хаамащ хийцар кхочушдан а: текстехь коьрта а, коьртаза а хаам схьакъасто. Іилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь	1амийнарг карладаккхар	Йозанан болх

						схьагайта		